

**ASIA****Tutkintailmoituksen käsittely poliisilaitoksella****KANTELU**

Kantelija on oikeuskanslerille 2.11.2015 osoittamassaan kahdessa sähköpostikirjoituksessa ja 4.11.2015 postitse lähettämässään kirjoituksessa, jonka oheen on liitetty asiakirja-kopioita, arvostellut X:n poliisilaitosta siitä, että se on hukannut hänen 29.5.2015 sähköpostitse tekemänsä tutkintailmoituksen, jonka vastaanottamisesta poliisilaitos oli lähettänyt hänelle sähköisen kuitauksen 1.6.2015.

Kantelijan kertoman mukaan hän oli 2.11.2015 kysellyt ilmoituksensa perään poliisilaitokselta, jolloin tuntemattomaksi jäänyt poliisimies oli hänelle ilmoittanut, että ”tutkintailmoitusta ei löydy mistään, eikä siitä ole kirjausmerkintää poliisin rekistereissä vastaanotto- sekä lukukuitauksesta huolimatta”. Tiedon saatuaan kantelija kanteli asiasta oikeuskanslerille.

SELVITYS

Poliisihallitus on antanut lausunnon ja X:n poliisilaitos selvityksen.

Selvityksen ja lausunnon mukaan kantelijan poliisille 29.5.2015 ilmoittamasta asiasta oli 5.6.2015 kirjattu poliisin Patja-tietojärjestelmään tutkintailmoitus asanimikkeenä ”muu tutkinta”. Tutkinnanjohtajaksi oli määrätynyt rikosylikomisario A vaativan rikostutkinnan yksiköstä. Ilmoituksen kirjaaminen oli kestänyt muutaman päivän, mutta Poliisihallituksen käsityksen mukaan sen voidaan kuitenkin katsoa tapahtuneen lain edellyttämällä tavalla viipymättä. Poliisilaitos ei ole kyennyt selvittämään, minkä virkamiehen kanssa kantelija on asioinut 2.11.2015, jolloin hän kertomansa mukaan oli saanut tietää, ettei hänen ilmoittamastaan asiasta löytynyt kirjausmerkintää.

Poliisilaitoksen 1.3.2016 antaman selvityksen ja siihen pohjautuvan Poliisihallituksen 16.3.2016 antaman lausunnon mukaan ”asian tutkinta on yhä kesken”.

LISÄSELVITYS

Oikeuskanslerinviraston esittelijä on 14.6.2016 sähköpostitse tiedustellut tutkinnan tilaa rikosylikomisario A:lta. Tämä on samana päivänä vastaussähköpostiviestin liitetiedostona toimittanut kopion samana päivänä laaditusta tutkinnan päätöksestä kyseisessä asiassa.

Tutkinnan päätöksen mukaan asiassa ei ole syytä epäillä rikosta, eikä esitutkintaa toimiteta.

Kun 14.6.2016 tehdyssä tutkinnan päätöksessä arvioidaan sitä kysymystä, onko tutkintakynnys ylittynyt, on Poliisihallituksen lausunnossa ja X:n poliisilaitoksen selvityksessä maaliskuussa 2016 esittämä lausuma, jonka mukaan ”asian tutkinta on yhä kesken”, vähintäänkin epätarkka. Tutkinnan päätöksen perusteella maaliskuussa 2016 ei ollut vielä päätetty, aloitetaanko esitutkinta.

Tämän epätarkkuuden vuoksi on oikeuskanslerinviraston esittelijä 16.6.2016 ottanut sähköpostitse uudestaan yhteyttä rikosylikomisario A:han ja samalla antanut hänelle mahdollisuuden lausua käsityksensä siitä seikasta, onko päätös tutkinnan aloittamatta jättämisestä tehty lain edellyttämällä tavalla ilman aiheetonta viivytystä, kun se on tehty vuoden kuluttua ilmoituksen kirjaamisesta.

Rikosylikomisario A on samana päivänä vastannut tiedusteluun. Hän kertoo toimineensa asiassa yksin (ilman tutkijaa) ja kertoo suorittaneensa alustavia selvityksiä muun muassa tekemällä tiedusteluja eräälle asianajajalle ja perehtymällä käräjäoikeuden tuomioon tutkintailmoituksessa mainitussa riita-asiassa. A kertoo myös olleensa useita kertoja yhteydessä kantelijaan, joka oli toimittanut lisää kirjallista aineistoa. A myöntää, että tutkinnan päätöksen tekeminen on kestänyt pitkään, mutta viittaa paitsi tekemiinsä alustaviin selvityksiin myös osastollaan oleviin täyttämättömiin virkoihin, sairauslomiin, koulutuksiin ym., jotka seikat ovat olleet omiaan pidentämään tutkinta-aikoja yleisesti. A pyytää ottamaan esittämänsä seikat huomioon harkinnan viivästyminen arvioitaessa.

RATKAISU

Eräitä esitutkintaa koskevia oikeusohjeita

Esitutkintalain 3 luvun 1 §:ssä säädetään, että kun esitutkintaviranomaiselle ilmoitetaan rikos tai tapahtuma, jota ilmoittaja epäilee rikokseksi, esitutkintaviranomaisen on viipymättä kirjattava ilmoitus. Jos ilmoitus on epäselvä tai puutteellinen, ilmoituksen tekijää on tarvittaessa kehotettava täsmentämään tai täydentämään sitä.

Pykälään on 8.1.2016 lisätty uusi 3 momentti (10/2016), jonka mukaan asianomistajalle on annettava hänen tekemästään rikosilmoituksesta kirjallinen vahvistus, joka sisältää ilmoituksen tekemistä ja ilmoitettua rikosta tai tapahtumaa koskevat perustiedot. Säännös on kuitenkin tullut voimaan vasta 1.3.2016, joten se ei tule sovellettavaksi kantelussa käsiteltävään asiaan.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Lain 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Pykälän 2 momentissa säädetään, että ennen esitutkinnan aloittamista esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa selvitettävä 1 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn liittyvät seikat erityisesti siten, että ketään ei aiheettomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan ja että asian sitä edellyttäessä voidaan tehdä 9 §:n 1 momentissa tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu ratkaisu esitutkinnan toimittamatta jättämisestä. (Mainituissa lainkohdissa säädetään esitutkinnan toimittamatta jättämisestä, lopettamisesta ja rajoittamisesta vähäisyys- ja tarkoituksenmukaisuusperusteella.) Esitutkinnan aloittamista edeltäviin toimenpiteisiin sovelletaan soveltuvin osin tämän lain (= esitutkintalain) säännöksiä.

Pykälän 3 momentin mukaan tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa siitä, toimitetaanko esitutkinta, ja päätöksen tekemiseen mahdollisesti tarvittavien seikkojen selvittämisestä. Asian selvittämiseksi tarpeellisiin esitutkintatoimenpiteisiin saadaan ryhtyä ennen tutkinnanjohtajan päätöstä.

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä. Pykälän 3 momentin mukaan esitutkintatoimenpiteet voidaan olosuhteiden sitä edellyttäessä asettaa tärkeysjärjestykseen.

Asian arviointi

Kantelija on 29.5.2015 tehnyt poliisille tutkintailmoituksen, joka on 5.6.2015 asianmukaisesti rekisteröity poliisin Patja-tietojärjestelmään. Tutkinnanjohtaja on alustavien selvitysten jälkeen tehnyt 14.6.2016 päätöksen, jonka mukaan tutkinnan aloittamiselle ei ole perusteita. Päätös on asianmukaisesti perusteltu, mutta se on tehty vasta vuoden kuluttua tutkintailmoituksen jättämisestä ja kirjaamisesta. Tutkinnanjohtaja on myöntänyt, että tutkinnan päätöksen tekeminen on kestänyt pitkään, mutta viitannut lieventävänä asianhaarana edellä kohdassa ”Lisäselvitys” mainittuihin seikkoihin ja olosuhteisiin.

Esitutkintalain esitöiden (HE 222/2010 vp) mukaan esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentin viimeistä lausetta (*esitutkinnan aloittamista edeltäviin toimenpiteisiin sovelletaan soveltuvin osin tämän lain säännöksiä*) tulisi soveltaa ennen kaikkea siltä osin, kun on kysymys lain 3 luvun 11 §:n 1 momentin säännöksestä, joka edellyttää toimimista ilman aiheetonta viivytystä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että päätös siitä, aloitetaanko esitutkinta vai ei, tulisi myös tehdä ilman aiheetonta viivytystä. Tämä velvollisuus voidaan myös johtaa perustuslain ja valtion virkamieslain säännöksistä. Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Esitutkinnan (tai, kuten käsiteltävänä olevassa tapauksessa, esitutkintaa edeltävien alustavien toimenpiteiden) viivytyksetön aloittaminen ja toimittaminen palvelevat rikosten asianosaisten oikeusturvan toteutumista. Viivytyksettömyys on tärkeää koko rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuuden ja uskottavuuden kannalta.

Esitutinnan kestolle ei voida asettaa enimmäisaikaa, vaan hyväksyttävä aika on arvioitava huomioon ottaen asian laatu, laajuus sekä yksilölliset erityispiirteet. Asiaan liittyvät ulkoiset tekijät, kuten käytettävissä olevat tutkintaresurssit sekä poliisin mahdollisuus asettaa tehtäväänsä kiireellisyyjärjestykseen vaikuttavat tosiasiallisesti sekä esitutinnan mahdolliseen aloittamiseen että sen toimittamiseen. Ulkoiset tekijät voidaan jossain määrin ottaa huomioon arvioitaessa esitutinnan aloittamisen ja toimittamisen viivytyksettömyyttä, mutta niillä ei voida kokonaan puolustaa viivytyksettömyyden laiminlyöntiä. Poliisiorganisaation esimiestahojen tulee lähtökohtaisesti huolehtia siitä, että poliisilla on tarpeelliset resurssit tehtäviensä asianmukaiseen suorittamiseen.

Lähtökohtana on pidettävä, että esitutkinta tulee suorittaa loppuun, tai esitutkintapäätös tehdä, sellaisessa ajassa, että tutkittavana oleva rikos ei pääse vanhentumaan käsittelyn aikana. Myös syyttäjälle tulisi jäädä riittävä aika syyteharkintaan ja asianomistajalle aikaa toissijaisen syyteoikeutensa käyttämiseen, mikäli poliisi jättää asian tutkimatta tai syyttäjä syytteen nostamatta. Esitutkinnalle käytettävissä oleva aika jää luonnollisesti riippumaan muun muassa siitä, mikä on epäillyn rikoksen vanhentumisaika, ja siitä, koska epäilty rikos on tullut poliisin tietoon.

Käytettävissä olevien asiakirjatietojen ja rikosylikomisario A:n oman lausumansakin perusteella näyttää ilmeiseltä, että esitutkintapäätöstä asiassa ei ole tehty lain edellyttämällä tavalla ilman aiheetonta viivytystä. Toisaalta on todettava, että rikokseksi epäillyn teon väitetään tapahtuneen vuoden 2014 marraskuussa. Näin ollen sen syyteoikeus vanhenee aikaisintaan vuoden 2016 marraskuussa, koska lyhin rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika on kaksi vuotta epäilystä teosta. Asianomistajalla on siis edelleen mahdollisuus käyttää itsenäistä syyteoikeuttaan harkintansa mukaan.

X:n poliisilaitoksen maaliskuussa 2016 antaman selvityksen ja siihen pohjautuvan Poliisihallituksen lausunnon mukaan ”asian tutkinta on yhä kesken”. Koska tutkinnanjohtaja ei ollut selvityksen ja lausunnon antovaiheessa vielä päättänyt, aloitetaanko asiassa esitutkinta, selvityksessä ja lausunnossa käytettyä ilmaisua on pidettävä vähintäänkin epätarkkana. Selvitystä annettaessa olisi tullut varmistua siitä, että esitutkinta oli todella aloitettu, ennen kuin ilmoitettiin laillisuusvalvojalle tutkinnan olevan ”kesken”.

Toimenpiteet

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 4 §:n 2 momentin mukaan oikeuskansleri ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aihetta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta.

Huomioon ottaen asiassa ilmi tulleet seikat katson riittäväksi laillisuusvalvonnalliseksi toimenpiteeksi kiinnittää X:n poliisilaitoksen ja rikosylikomisario A:n huomiota esitutkintaviranomaisen velvollisuuteen suorittaa esitutkinta tai tehdä päätös esitutkinnan suorittamatta jättämisestä ilman aiheetonta viivytystä.

Erikseen kiinnitän poliisilaitoksen huomiota huolellisuuteen annettaessa tietoja ja selvityksiä laillisuusvalvojalle.

Mainituissa tarkoituksissa lähetän poliisilaitokselle ja rikosylikomisario A:lle Poliisihallituksen kautta jäljennökset tästä päätöksestäni.

Kantelijalle palautetaan kantelukirjoituksen liitteet ja lähetetään kopiot hankitusta selvityksestä ja lausunnosta.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Kimmo Hakonen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Tom Smeds

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
POSTIOSOITE PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL etunimi.sukunimi@okv.fi
INTERNET www.okv.fi